

Editörler

Prof. Dr. Hasret ÇOMAK

Doç. Dr. Caner SANCAKTAR

Doç. Dr. Sertif DEMİR

ULUSLARARASI GÜVENLİK

“YENİ POLİTİKALAR, STRATEJİLER VE YAKLAŞIMLAR”

İSTANBUL - 2016

Beta

Yayın No : 3076

İşletme-Ekonomi Dizisi : 764

1. Baskı – Ocak 2016 – İSTANBUL

ISBN 978 - 605 - 333 - 536 - 8

Copyright© Bu kitabın bu basısının Türkiye'deki yayın hakları BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş.'ye aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

Dizgi : Beta Basım A.Ş.

Baskı - Cilt : Yazın Basım Yayın Matbaacılık Trz. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 12028)

İkitelli Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No: 38-40-42-44

Başakşehir/İSTANBUL

0212 565 01 22 - 0212 565 02 55

Kapak Tasarım : Gökhan Ayrancı

Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. (Sertifika No. 16136)

Narlıbahçe Sokak Damga Binası No: 11

Cağaloğlu - İSTANBUL

Tel : (0-212) 511 54 32 - 519 01 77

Fax: (0-212) 511 36 50

www.betayayincilik.com

Ö N S Ö Z

Güvenlik, günümüzde uluslararası ilişkileri belirleyen temel unsurların başında gelmektedir. Ülkeler açısından ulusal güvenliğin sağlanması ve geliştirilmesi temel amaçtır. Küreselleşme ile yeniden tanımlanan yeni güvenlik ortamı, “güvenliğin bölünmezliği” ilkesini daha önemli hale getirmiştir. Uluslararası barış ve istikrarın korunması ile sürdürülebilir kalkınma için, ihtiyaç duyulan güvenlik ve huzur ortamının tesis edilmesi gerekmektedir.

Ülkelerin toprak bütünlüğünün korunması, barış operasyonlarına katkıda bulunulması, kitle imha silahları ile bunların fırlatma vasıtalarının yayılmasının önlenmesi ve silahsızlanmanın teşvik edilmesi bu hedefe ulaşılmasını sağlayabilecektir. İstikrara katkı sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin küresel ve bölgesel ölçekte artırılması gerekmektedir. Ortaklığa, diyaloga ve yumuşak güce dayalı güvenlik anlayışı giderek ön plana çıkmakta ve önem kazanmaktadır.

Küresel terörizm, organize suçlar, yasa dışı göç, stratejik kaynakların azalması, bu kaynakların tehdit altında bulunması, silahlı çatışmalar sonucu insanların kontrol dışı kitlesel hareketleri ve siber saldırılar 21’inci yüzyılda uluslararası güvenlik ve bölgesel güvenlik alanlarında ortak girişimleri ve işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Tüm bu gelişmelerden dolayı dünyada güvenlik ve istikrarın geliştirilmesi, yeni güvenlik anlayışlarının ve yaklaşımlarının belirlenmesi, benimsenmesi, yaygınlaştırılması ve güvenlikle ilgili yeni yönelimlerin ortaya konması gerekmektedir.

Küreselleşme, güvenlik alanında karşılıklı iletişim yaratmaktadır. Yerel olarak ortaya çıkan krizler, süratle bölgesel krize dönüşebilmekte, hatta bölgesel ve küresel güvenliği tehdit edebilmektedir. Küreselleşme ile birlikte ülkeler kendi bölgelerindeki krizlerle birlikte diğer bölgelerdeki krizlere karşı son derece duyarlı olmaya başlamıştır.

Günümüzde ulusal güvenliğe yönelik tehditler daha çok terörizm, insan kaçakçılığı ve kitle imha silahlarının yaygınlaşması olarak kendini göstermektedir. Bunun yanında asimetrik riskler ile kaynakların paylaşılmasına yönelik risk ve çevresel tehditler önem kazanmaktadır. Terörist örgütlerin ve yasa dışı unsurların bilişim ve iletişim teknolojilerini çok etkin ve verimli kullanmaları güvenlik risklerini daha da artırmaktadır. Bu bağlamda kitle iletişim araçlarının güvenliği ile iletişim araçlarının güvenlik politikalarına etkileri günümüzün önemli bir konusudur. Teknolojik dinamikler, güvenliğin temel unsurdur.

21'inci yüzyıl güvenlik ortamı politik, sosyal, ekonomik, askeri, teknolojik ve çevresel değişimler ile yeniden şekillenmektedir. Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Arap Yarımadası'ndaki ülkelerde yaşanan ve birbirini etkileyen sosyal ve siyasi krizler ile iç çatışmalar devlet yapılarını tahrip etmekte ve ciddi zarar vermektedir.

21'inci yüzyılın yeniden oluşan güvenlik ortamı; ülkeleri savunma yapılarını gözden geçirmek ve yeniden yapılandırmak durumunda bırakmıştır. Kolektif güvenlik ve kolektif savunma örgütlerinin önemi artmıştır. Bu örgütler, sorumlu oldukları coğrafyadan ilgi alanlarındaki coğrafyalara yönelmişlerdir.

Bölgesel ve küresel güvenliğin yeni yönelimleri, yeni güvenlik politika ve stratejilerinin belirlenmesi ve uygulanması konuları günümüzde çok önem kazanmış, bunların incelenmesi ve irdelenmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Güvenlik politikalarındaki yeni gelişmeler ile bu gelişmelere yönelik stratejilerin oluşturulması önemini korumaktadır. Güvenlik konularının yeniden bilimsel bir bakış açısı ile değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, bölgesel ve küresel güvenliğin yaygınlaştırılabilmesi için yeni işbirliği ile yatırım olanaklarının yaratılması ve geliştirilmesinde yarar bulunmaktadır.

Uluslararası işbirliğinin küresel ve bölgesel ölçekte artırılması, ortaklığa, diyaloga ve yumuşak güce dayalı güvenlik anlayışı benimsenmelidir. Sorunlu bölgelerde güncel güvenlik sorunlarının tespiti ve analiz edilmesi, Birleşmiş Milletler, NATO ve Avrupa Birliği'nin bu bölgelere yönelik güvenlik politikaları, stratejileri, yaklaşımları ve yönelimleri köklü bir değişime uğramıştır.

Sürdürülebilir küresel ve bölgesel güvenliğin, barış ve istikrarın tesisi konusunda aktörlerin rolü analiz edilmeli, uygulanabilir stratejilerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması konularında ayrıntılı araştırmalar yapılmalıdır. Kitle İmha Silahlarının yayılmasının önlenmesi, organize suçlar, yasa dışı göç, terör gibi güvenliği, barışı ve istikrarı bozan unsurlara karşı ortak işbirliği ve mücadele stratejilerinin geliştirilmesi günümüzde çok önem kazanmıştır.

Silahlı çatışmalarda uygulanacak analiz ve çözüm önerileri özellikle bölgesel güvenlikte önem taşımaktadır. BM, NATO, AGİT ve AB'nin diyalog ve işbirliği süreçleri daha geliştirilmeli, yaygınlaştırılmalı ve desteklenmelidir. BM Barış Güçlerinin statüsü, konumu ve görevleri uluslararası hukuk çerçevesinde yeniden değerlendirilmeli ve incelenmelidir.

Günümüzde jeoekonomik ve jeostratejik güç merkezi Asya Pasifik bölgesinde oluşmuştur. Oluşan bu güç merkezi beraberinde Asya Pasifik'te bölge dışı aktörlerin varlığını gündeme getirmiş ve yeni kriz alanları ortaya çıkmıştır. Özellikle, son dönemde ABD, Rusya, Çin ve İran'ın güvenlik politikaları ve stratejilerinde deniz alanları önem kazanmış bu kapsamda “deniz güvenliği” konuları öncelikli olmuştur.

Küresel ve bölgesel güvenliği etkileyen; nüfus artışı, iklim değişikliği, hızlı şehirleşme ve sanayileşmenin yol açtığı sorunlar insanlık tarihinde en hızlı düzeyindedir. Bu gelişmeler mevcut küresel düzeni dönüşüme zorlamaktadır. Ancak bu dönüşüm ve değişimin, uluslararası sistemde istikrarlı yeni bir düzen sağlaması konusunda beklentileri karşılamayacağı öngörülmektedir.

Petrol ve doğalgaz kaynaklarının dünya enerji arzı yönünden incelenmesi ve değerlendirilmesi, enerji nakil hatlarının ve bu hatların güvenliğinin dünya enerji arzı açısından küresel güvenlik boyutu açısından incelenmesi önem taşımaktadır.

Etnik yapıların bölgesel ve küresel güvenliğe etkileri, dil çeşitliliğinin güvenliğin sosyal ve kültürel boyutundaki yansımaları değerlendirilmelidir. İç ve dış göçler, nüfus hareketleri, bu hareketlerin politik ve ekonomik yansımaları, kültür ve tabiat varlıklarının korunması bölgesel ve küresel güvenliği etkileyen konulardır. İnsan hakları, uluslararası insancıl hukuku konuları ve mülteci hukuku konuları bölgesel ve küresel güvenliğe derinlik

kazandıran bilim alanlarıdır. Her aşamada istikrar ve güvenliğin geliştirilmesinde ve devamında dikkat ve özenle uygulanmalıdır.

Bölgesel ve küresel güvenliği etkileyen deniz güvenliği kapsamında; Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ve bu Teşkilatı'nın güvenlik politikaları ve yeni açılımları önemlidir. Karadeniz'de kalıcı bir güvenliğin tesisi zorunludur. Avrupa – Atlantik güvenliği açısından da son derece önemlidir. Karadeniz'de bölge dışı aktörlerin güvenlik dinamiklerine müdahale etmemeleri gerekmektedir.

2008 Gürcistan ve 2014 Ukrayna krizlerinde Rusya'nın etkin rol alması ve etkinliğini geliştirmesi; Moldova'nın Transdinyester, Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya ile ilgili hassasiyet ve duyarlılığını tetiklemiştir. Rusya'nın bu yaklaşımı; Karadeniz, Hazar ve Kafkas bölgelerindeki güvenlik yapılanmalarını ve dinamiklerini etkilemeye devam etmektedir. Karadeniz'in, küresel jeopolitik rekabetin dışında tutulması son derece önem taşımaktadır. Karadeniz'deki sahildevletlerin, karşılıklı olarak güven ve istikrarın geliştirilmesine devamlı katkı ve destek sağlamaları Karadeniz'in güvenliği açısından önem arz etmektedir.

Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin çok taraflı antlaşmaların bulunmaması, enerji odaklı yeni gelişmeler çerçevesinde “deniz güvenliğini” olumsuz etkilemektedir. Suriye krizi günümüzde bölge dışı aktörlerin Doğu Akdeniz'de varlığını artırmıştır. Akdeniz'de deniz güvenliği ve istikrarı her zamankinden daha çok önem kazanmaya devam etmektedir.

Ege Denizi'nde barış ve istikrar ortamı yaratılmalıdır. Ege Denizi'nin statüsünü belirleyen uluslararası antlaşmalara uyulmalıdır. Kıyıdevletler, uluslararası hukuktan doğan haklarını kullanırken birbirleri ile devamlı işbirliği yapmalı ve eşgüdüm halinde olmalıdır.

Uluslararası Güvenlik (Yeni Politikalar, Stratejiler ve Yönelimler) isimli kitabımız çok amaçlı olarak yukarıda belirtilen konulara açıklık kazandırmak ve bilim alanına katkı sağlamak düşüncesinden hareketle hazırlamıştır.

Kitap bölümü yazarak katkı veren çok değerli meslektaşlarıma içten teşekkür eder, yürekten kutlarım. Kitabımızın yayına hazırlanmasında Doç. Dr. Sayın Caner Sancaktar ve Doç. Dr. Sayın Sertif Demir son derece dikkat-

li, özenli ve özverili çalışmalarda bulundular. Olağanüstü gayretlerinden ve desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Yardım ve katkılarını bizden hiç esirgemeyen ve kitabımızın baskısını zamanında sağlayan BETA Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Seyhan Satar'a teşekkür ederim.

Eserin bilim alanına yararlı olmasını ve zenginlik kazandırmasını yürekten dilerim.

OCAK / 2016

Prof. Dr. Hasret ÇOMAK

İstanbul Arel Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı ve

İstanbul Arel Üniversitesi

Uluslararası Stratejik Araştırmalar

Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü

İ Ç İ N D E K İ L E R

Önsöz	iii
-------------	-----

BİRİNCİ BÖLÜM ULUSLARARASI GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI

Uluslararası Güvenlik ve Yönetişim	
Sami Sezai URAL, Aigerim SHILIBEKOVA	3
Yeni Güvenlik Yaklaşımları ve 21. Yüzyıl Güvenlik Sorunları	
Oktay BİNGÖL.....	17
Kopenhag Okulu	
Emine KILIÇASLAN.....	45
Feminizm ve Güvenlik	
H. Yaprak ÇİVELEK	65
Uzay Jeopolitiği: Ulusal Savunma ve Güç Dengesinde Avantaj Alanı	
Aşkın İnci SÖKMEN.....	81

İKİNCİ BÖLÜM GÜVENLİK SORUNLARI VE POLİTİKALARI

İklim Değişikliği ve Gıda Güvenliği	
B. Esra ÇAYHAN.....	93
Türkiye ve Dünya’da Su Sorunu	
Yasin USTA.....	105

International Maritime Security: The 100 Series Rules

Burak Şakir ŞEKER.....121

Terör ve Turizm

Derman KÜÇÜKALTAN, Burak MİL.....137

**New Security Threads within the Context of Globalization:
Cybercrimes**

Uğur ÖZGÖKER, Serdar YILMAZ157

Siber Terörizmle Mücadele

Doğan Şafak POLAT167

Siber Uzayda Uluslararası Hukuk

Anıl Çağlar ERKAN181

Yeni İletişim Teknolojileri ve Güvenlik Politikaları

Hüseyin ÇELİK205

**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ENERJİ GÜVENLİĞİ VE POLİTİKALARI****Enerji Güvenliğine Bütüncül Bakış**

Azime TELLİ.....217

Enerjide Karşılıklı Bağımlılık ve Uluslararası Çatışma

Tolga DEMİRYOL.....227

Doğu Akdeniz’de Enerji Keşifleri ve Kıbrıs

Soyalp TAMÇELİK249

**Enerji Boru Hatları ve Güvenlik Boyutunda Rusya’nın Doğu
Akdeniz Stratejisi**

Tuğçe VAROL283

**Güney Kafkasya’da Enerji Çatışması: ABD – Rusya Mücadelesinde
Gürcistan Örneği**

Anıl Çağlar ERKAN307

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BÜRLEŞMİŞ MİLLETLER HUKUKU VE ULUSLARARASI GÜVENLİK

Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Güvenlik	
Doğan Şafak POLAT	329
Uluslararası Güvenlikte BM Güvenlik Konseyi'nin Rolü	
Mesut ŞÖHRET.....	353
Etnik Çatışmalar ve Güç Kullanımı	
Muzaffer Ercan YILMAZ	397

BEŞİNCİ BÖLÜM BÖLGESEL GÜVENLİK SORUNLARI VE POLİTİKALARI

Balkanların Güvenliğinde Arnavutluk'un Önemi	
Ali ÖZKAN	415
NATO'nun Kosova Müdahalesi: Emperyalist Müdahaleye Bir Örnek	
Caner SANCAKTAR	445
Dağlık Karabağ ve Güney Osetya Sorunu	
Giray Saynur DERMAN.....	461
Şanghay İşbirliği Örgütü ve Güvenlik	
Kübra Deren EKİCİ	483
The Shanghai Cooperation Organization and the US Security Interests in Central Asia	
Aliya AKATAYEVA.....	501
Security Issue in Central Asia: Military Bases and Partnership	
Ainur NOGAYEVA.....	507
Kuzeydoğu Asya'nın Değişen Güvenlik Ortamı	
Emine Akçadağ ALAGÖZ.....	517

The East Asia and Pacific Security

Sanem ÖZER.....533

Asya-Pasifik Bölgesi Güvenliği

Gürol BABA553

Siyonizm ve Filistin Sorunu

Kübra Deren EKİCİ577

Tuareg Sorunu ve Mali'nin Uluslararası Güvenlikteki Konumu

Huriye YILDIRIM.....597

ALTINCI BÖLÜM**AVRUPA BİRLİĞİ GÜVENLİK SORUNLARI VE POLİTİKALARI****Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikasının İnşası**

Ufuk CERRAH613

Avrupa Birliği Kriz Yönetimi: Ukrayna, Somali ve Afganistan Örnekleri

İlhan ARAS, Altuğ GÜNAR.....664

Avrupa Birliği Göç Politikasının Gelişimi

Mehlika Özlem ULTAN697

Paris Saldırısı Sonrası Avrupa Güvenliği ve Schengen Antlaşması

Şahin KESKİN709

Avrupa Birliği Üyeliği Ekseninde Türkiye'nin Avrupa Birliği Güvenliğine Katkıları

Hasret ÇOMAK, Ufuk CERRAH.....717

YEDİNCİ BÖLÜM**TÜRKİYE'NİN GÜVENLİK SORUNLARI VE POLİTİKALARI****Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi Bağlamında****Türkiye'nin Güvenlik Politikasında Dönüşüm (2002-2015)**

Murat YORULMAZ.....737

Türkiye ve Ulusal Güvenlik

M. Oktay ALNIAK, Pelin BOLAT755

Karadeniz'in Güvenliği ve Türkiye'nin Rolü

Muhammed Emin KOCAMAN, Gözde ŞADAN769

Turkey's Energy Security and Russia: Prospects and Risks

Omid Shokri KALEHSAR.....793

Doğu Akdeniz'de Yeni Enerji Kaynakları ve Türkiye'nin Güvenliği

Gaye ALTUNER, Volkan TATAR805

Türk Dış Politikasında Uluslararası İnsani Müdahale

Nuri Gökhan TOPRAK , Volkan TATAR819

Uluslararası Ceza Mahkemesi, Adil Yargılanma Hakkı ve**Türkiye'nin Güvenliği**

Bahar Yeşim DENİZ, Tuba İNAL833

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/338572858>

UZAY JEOPOLİTİĞİ: GÜÇ DENGESİNDE ÖNEMLİ AVANTAJ ALANI

Chapter · January 2016

CITATION

1

READS

1,628

1 author:

[Askin inci Sokmen](#)

T.C. Arel Üniversitesi

16 PUBLICATIONS 10 CITATIONS

SEE PROFILE

UZAY JEOPOLİTİĞİ: GÜÇ DENGESİNDE ÖNEMLİ AVANTAJ ALANI

Yrd. Doç. Dr. Aşkın İnci Sökmen*

Giriş

Birinci Dünya Savaşı sonrası, *jeopolitik* kavramı kullanılmaya başlanmış, devletin üzerinde yaşadığı coğrafya ile ilişkileri şeklinde tanımlanmıştır. Devlet, coğrafya ve politika jeopolitik tanımının değişmez üç unsurudur. Dünya coğrafyasını uluslararası politikada kullanma sanatı olarak da söylenebilir. Devletlerin ulusal çıkarlarını gerçekleştirmeye yönelik dış politika eylemlerini inşa etmesine yardımcı olan araçlardan biridir. Güç ve amaç ilişkisini, fiziki ve siyasi coğrafyayı temel taban olarak inceleme dalıdır.¹

Klasik jeopolitik teoriler içerisinde, Kara Hâkimiyeti teorisi (Ratzel² ve Mackinder³), deniz hâkimiyeti (Alfred Mahan⁴) Hava hâkimiyeti (De Seversky⁵) ile Kenar Kuşak Jeopolitik teorisi (Nicholas Spykman⁶), Soğuk Savaş ve nükleer dönemin jeopolitiği (Colin S. Gray⁷) görüşleri geliştirilmiştir. *Uzay jeopolitiği* Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği ve ABD arasında başlayan uzay yarışı ile önem kazanmıştır. Sınırlı karasal erişim sorunlarını ortadan kaldıran ve dünya fiziki coğrafyası üzerinde her alana küresel erişim imkânı sağlayan, Hava hâkimiyet teorisinden geliştirilmiştir. Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA) tarafından “*Uzayı kontrol altına alan dünyaya hakim olur*” ulusal hedefine dönüşmüştür.⁸ Uydu teknolojisi, uzaydan kontrol edilebilen yeni silahlar (lazer teknolojisi), casusluk ve dinleme amaçlı keşif ve gözlem uyduları uzayın jeopolitik önemini arttırmaktadır. Uzay Stratejisi alanında çalışan Everett Dolman’ın *Astropolitika*, Colin Gray’ın *Modern Strateji*, David Lupton’un *Uzay Savaşı*, Steven Lambakis’in *Dünyanın Köşesinde Amerikan Uzay Gücünün Geleceği*, Klein’in *Uzay Savaşı* eserleri önemli çalışmalar olarak değerlendirilmektedir.⁹ Bu makalede Uzay jeopolitiğinde etkin bir devlet olmanın askeri güç,

* İstanbul Arel Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim görevlisi.

¹ Suat İlhan, **Jeopolitikten Taktiğe**, Harp Akademileri Yayını, İstanbul, 1971, s. 61.

² Friedrich Ratzel, **Politische Geographie**, Munich: R. Oldenbourg, 1897; Suat İlhan, **Jeopolitik Duyarlılık**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1989, s. 10

³ Halford John Mackinder, “The Geographical Pivot of History” in **Democratic Ideals and Reality**, Washington D.C. National Defense University Press, 1996, pp. 175-193.

⁴ Alfred Mahan, **The Influence of Sea Power Upon History 1660-1783**, Little Brown, 1918.

⁵ Alexander De Seversky, **Air Power: Key to Survival**, New York: Simon & Schuster, 1950.

⁶ Nicholas John Spykman, **Geography of the Peace**, New York, Harcourt, Brace and Company, 1914.

⁷ Colin S. Gray, **The Geopolitics of Nuclear Era: Heartland, Rimlands and The Technological Revolution**, New York, National Strategy Information Center, 1977.

⁸ Atilla Sandıklı, **Jeopolitik ve Türkiye Riskler ve Fırsatlar**, Bilgesam Yayınları, Rapor No 27, 2011, s. 5

⁹ Daha detaylı inceleme için Bkz. Everett Dolman, **Astropolitik: Classical Geopolitics in the Space Age**, Frank Class Pub, 2011; Colin Gray, **Modern Strategy**, Oxford: Oxford University Press, 1999; David E. Lupton, **Space Warfare: A Space Power Doctrine**, Air University Press, 1988; Steven Lambakis, **On The Edge of Earth: The Future of American Space Power**, University Press of Kentucky, 2001. ;John J. Klein, “Corbett in Orbit A Maritime Model For Strategic Space Theory”, **Naval War College Review**, 57, No. 1, Winter 2004, 59–74.

<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/navy/art5-w04.pdf>. (Erişim Tarihi 01.12.2015)

askeri savunma, istihbarat ve enerji tedariki konusunda sağlayacağı faydalara değinilecektir. Soğuk Savaş döneminde Rusya ile başlayan Uzay Çalışmaları, ABD'nin de bu alanda etkin olma çabaları ile bir uzay yarışına dönüşmüştür. Günümüzde Uluslararası Uzay İstasyonu Programı çerçevesinde Rusya Federasyonu ortak projeler içerisinde yer alırken, Çin alternatif uzay projeleriyle ABD ile bu alanda bir yarış halindedir. Amerikan askeri üstünlüğüne karşı, Çin'in ABD'ne yönelik asimetrik savaşı uzaydaki uydularını devre dışı bırakan taktikler üzerinden sürdürülmektedir. Bu üç ülke dışında ABD liderliğindeki bloğun içerisinde Japonya, AB Uzay Çalışmaları, İsrail yer alırken, Hindistan, İran'da aktif olarak uzay çalışmalarını sürdürmektedir. Bu devletler arasındaki uzay jeopolitiği konusundaki rekabet ve çatışma alanları makalede değinilecek diğer konular içerisinde yer almaktadır.

Uzay'da Güç Sahibi Olmak

Uzayın tüm kontrolünü ele geçiren bir devletin, dünyadaki tüm hükümetlerin askeri, siyasi ve ekonomik gelişmelerini etkileyebilecek bir güce ulaşabileceği öngörülmektedir. Anarşik uluslararası sistem içerisinde büyük güçler arasında (ABD-Rusya-Çin ve Avrupa) bir uzay gücü olma ve kontrolü sağlama konusunda ciddi bir rekabet bulunmaktadır. ABD'nin tek taraflı olarak uzay alanını, kendi askeri operasyonları için yönetme çabaları çerçevesinde, ABD Uzay Komutanlığı'nın 1998 yılında yayınlanan Uzun Vadeli Plan'ın 2020 için öngörüler kısmında, dünyaya egemen olması için uzay önemli bir stratejik alan olarak yer almıştır. Yerdeki kuvvetlerin destekleyicisi olarak uzay kuvvetleri, dünyanın her yerine müdahale edebilmek, esnek savaş yeteneğini desteklemek, bilgi hakimiyeti ve caydırıcılığı sağlamak açısından geliştirilmesi uygun görülmüştür. Savaşların dördüncü boyutu olarak uzay belirlenmiştir. Dünyada yerde yer alan gemiler, uçaklar, kara hedeflerinin uzaydan ışın gönderilen bir lazer silahı ile vurulduğunu gösteren resim, rapor kapağında yer almıştır. ABD uzaydaki güçlü pozisyonu aracılığı ile dünya olaylarını daha kolay şekillendirme imkanına kavuşacağı planlanmıştır.¹⁰

Dolman, *Astropolitika: Uzay Çağında Klasik Jeopolitikalar* (Astropolitik: Classical Geopolitics in the Space Age) kitabında, realist bakış açısından uzay gücü teorisi geliştirilmesini gerekli görmektedir. Astropolitikayı, dünya üzerinde bir devletin hâkimiyetini genişletmek için ulusal gücü ile uzayın kontrol edilmesi arasındaki ilişki olarak değerlendirmektedir.¹¹ Günümüzde Realist bakış açısından ülkenin ulaştığı bilimsel ve teknolojik seviyeyi göstermesi bakımından, bir *prestij* alanı olan uzay, son yıllarda küresel lider olma hedefinde ulusal gücün en belirleyici unsurlarındandır. Uzay gücünü tanımlama konusunda öne çıkan üç teori bulunmaktadır. İlki teori Amerikan askeri kuvvetlerinden Yarbay David E. Lupton, *Uzay Savaşı: Bir Uzay Gücü Doktrini* (*Space Warfare: A Space Power Doctrine*) kitabında değinilmiştir. Lupton'a göre ;¹²

“Uzay gücü, bir devletin uzayı kendi ulusal amaçları için kullanabilme yeteneğidir. Bu güç gözlem amaçlı bilgilerin toplanması gibi hem askeri, hem de dünya kaynakları için

¹⁰ United States Space Command, **Long Range Plan**, Peterson Air Base , Colorado, 1998, <http://fas.org/spp/military/docops/usspac/lrp/toc.htm>.

¹¹ Everett Dolman, **Astropolitik: Classical Geopolitics in the Space Age**, Frank Class Pub, 2011.

¹² David E. Lupton, **Space Warfare: A Space Power Doctrine**, Air University Press, 1988, p. 15

araştırma yapma, deneyler gerçekleştirmek için askeri olmayan unsurların birleşiminden oluşur. Ulusal gücün hem askeri hem de sivil unsurlarından oluşur. Sivil astronotlardan oluşan uzay gemisi, Amerikan uzay gücünün gelişmesine katkı sağlar. Bir ulusun astronot yetiştirme kapasitesi, uzay teknolojisi ve uzayı kendi ulusal çıkarları için kullanabilme yeteneği uzay gücünü oluşturmaktadır. “

Lupton'un kısaca bir devletin uzay gücünü, ulusal gücün bir unsuru olarak hem askeri ve askeri olmayan amaçları içeren, sivil ve askeri sistemlerin ortak bileşeni olarak görmektedir. İkinci teori Henry Stine'nin *Yerçekimi Kuyusu* (Gravity Wells Theory) Teorisidir.¹³ Uzay gücünü tanımlamaktan çok, uzayı coğrafik alan olarak belirtmeye çalışmıştır. Dünya ve uydusu Ayı dikkate alarak, ayın kontrol edilmesinin dünya kontrol edilmesini sağlayacağını ileri sürmüştür. Uzayda kurulacak üstünlüğün, dünyada kara, deniz ve havada üstünlük sağlayacağını belirtmiştir. Son olarak Michael Mantz ise uzay savaşını, dünya üzerinde yıkıcı etki yaratabilecek bir savaş olarak görmüş, uzayın silahlandırılmasını savunmuştur.¹⁴ Colin Gray ise uzayı tüm savaş unsurlarının en üst düzeyi, hem küresel hem de sonsuz askeri derinliği olan bir güç olarak tanımlamaktadır.¹⁵

Uzaya askeri açıdan bakıldığında önemini vurgulamak için, askeri teorileri oluşturan kara, deniz, hava jeopolitik görüşlerinden yararlandığı görülmektedir. Prusyalı General Carl von Clausewitz'in kara savaşı teorisi uzay jeopolitiğine uyarlanmıştır.¹⁶ İnsansız, bilgisayar ile kontrol edilebilen sistemlerin uzay savaşında kullanılması, Clausewitz'in kara savaşında belirttiği bölüm tehlikesi ve bu nedenle askerlerin cesaretinin artırılması ihtiyacı burada yer almamaktadır. Bir video oyunu şeklinde, savaş alanından uzak, bilgisayar ile verilen komutlarla kontrol edilecek bir savaş olacağı öngörülmektedir.¹⁷ Ancak yer çekiminin olmadığı uzay alanında, insanlardan oluşan iki farklı devletin uzay ordusunun deniz savaşında olduğu gibi karşı karşıya gelmesinde, uzay bir bariyer oluşturmakta, kolay manevra yapma ve kara savaşında olduğu gibi savunma imkânı sağlamamaktadır.¹⁸ Kolay manevra yapma becerisi kazanma, Uluslararası Uzay istasyonunun, parçalanmış uydu parçacıklarının çarpma etkisini engelleme konusunda, aksaklıklarla karşılaştığı düşünüldüğünde, daha ileri teknolojik gelişmeler için zamana bırakılmıştır. Bu nedenle uzay savaşı, dünya üzerinde askeri operasyonlarda ve uzun menzilli füzelere karşı savunma amaçlı olarak düşünülmüştür.

Deniz gücü ile analogi kurarak uzayın gücünün önemini belirten çalışmalar, Douglas Kohlhepp'in “*Uzay Kontrolüne Mahancı bir Bakış*” (A Mahanian View of Space Control)¹⁹ ve Richard Davenport'un “*Uzay için Stratejiler: Geçmiş, Günümüz ve Gelecek*” (Strategies

¹³ Harry G. Stine, **Confrontation In Space**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc. 1981, p.58

¹⁴ Michael Mantz, **The New Sword, A Theory of Space Combat Power**. Maxwell AFB, AL, Air University Press, May 1995 and **On Space Warfare: Space Rules Of Engagement**. Maxwell AFB, AL Air Command and Staff College, 1987, pp. 79-81.

¹⁵ Colin Gray, “The Influence of Space Power upon History.” **Comparative Strategy**. October-December, 1996, p. 293-308.

¹⁶ John J. Klein, **Space Warfare: Strategy, Principles and Policy**, New York, Routledge, 2006, p.98

¹⁷ Donald Baucom, **Clausewitz on Space War: An Essay on the Strategic Aspects of Military Operations in Space**. Maxwell AFB, AL: Air University Press, June 1992. P.3

¹⁸ John J. Klein, **Space Warfare: Strategy, Principles and Policy**, New York, Routledge, 2006, p. 131.

¹⁹ Douglas E. Kohlhepp, **A Mahanian View Of Space Control**. Norfolk, VA, Armed Forces Staff College, 4 May 1987.

for Space: Past, Present, and Future)²⁰ başlıklı makalelerinde, uzay istasyonu, gezegenler ve meteorları, deniz gücündeki geçitler ve boğazlar olarak değerlendirip, askeri ve ekonomik amaçlar (madencilik gibi) için önemli stratejik yerler olarak belirtmişlerdir. 1961 Daniel Cole, *Panama Hipotezi* olarak adlandırdığı uzayda, ulaşım için stratejik alanların olduğu ve bu alanların okyanusta Panama Kanalı'nın stratejik konumunun aynısı olduğunu belirtmiştir.²¹ Uzaydaki bu geçit alanlarının savunulmasının ve kontrol edilmesinin askeri, ekonomik ve siyasi avantajları olduğunu ileri sürmüşlerdir.²² Hava gücü açısından da yapılan analogilerde, iletişim, gözetleme ve keşif gibi hava üstünlüğü için önemli konular, uzay için de geçerlidir.

Bir devletin uzay gücünün en önemli göstergesi uzayın kontrolünü sağlamasıdır. Dolman, ABD'nin uzayda kontrol alanı kurmasını ve uzayda yer almak isteyen devletler üzerinde hegemonya oluşturmasını önermiştir. Önerdiği planın uygulanması için üç adımın gerekli olduğunu belirtmiştir; ABD uzay rejiminden çekildiğini açıklayarak, uzayı serbest piyasa ilkelerine göre yönetmek; uzay trafiğini oluşturan dünyanın alçak yörüngesini kontrol altında tutmak ve ulusal bir uzay ajansı kurarak sivil ve askeri personelin bu istasyonda çalışmasını sağlamaktır.²³

Lacoste'nin “*coğrafyanın savaş yapmaya yaradığı*” fikri²⁴, uzay alanını bir coğrafik alan olarak düşündüğümüzde, konvansiyonel bir savaşta özellikle nükleer savaşta, avantaj sağlayan caydırıcılık ve stratejik bilgi yaratmaktadır. Uzay filmlerinde dünyaya uzaydan saldırmayı planlayan dünya dışı varlıkların askeri stratejisinde olduğu gibi, teknolojik yönden ileri silah sistemlerine sahip ve dünyanın her yönüne ulaşabilen tahrip gücü yüksek silahlara sahip bir devlet, şüphesiz tek kutuplu sistemin hegemon gücü olmayı hak eden bir statüye sahip olacaktır. Karşı savunmanın ancak uzaydan yapılabilmesiyle mümkün olacağından, bu silah sistemini devre dışı bırakacak savunma mekanizmalarının diğer devletlerin uzayda yer almasıyla gerçekleşebilir. Örneğin uydu bazlı lazer silah sistemi dünyanın yörüngesi etrafına konuşlandırılmışsa, diğer devletler bu uyduyu devre dışı bırakacak alternatif savunma uydularını geliştirmek zorundadırlar. Dünya etrafında bu silahların isabet edemeyeceği bir güç kalkanı oluşturulamayacağı için, en etkin savunmayı oluşturmak diğer devletlerin caydırıcılığını arttırırken, uzayda bir güç dengesinin oluşumuna da imkân sağlamaktadır.

Uzayın askeri amaçlarla kullanılması, ABD öncülüğünde, Başkan Reagan tarafından 1982 yılında, “*Ulusal Uzay Programı*” ve 1993 yılında “*Stratejik Savunma Girişimi*” diğer bir adıyla *Yıldız Savaşları Projesi* ²⁵ile başlamıştır. SSCB'nin kıtalararası balistik füzelerini uzaydan kontrol edilen lazer ışınları ile Amerikan topraklarına ulaşmadan yok edilmesi üzerine kurulu savunma amaçlı askeri bir projeydi. Dehşet dengesine dayanan iki süper gücün, birbirini yok etme durumu, ABD lehine değiştiğini göstermesi açısından önemlidir. 2000 yılında

²⁰²⁰ Richard P. Davenport, *Strategies for Space: Past, Present and Future*. Newport, RI, Naval War College, 16 June 1988.

²¹ Everett Dolman, *Astropolitik: Classical Geopolitics in the Space Age*, Frank Class Pub, 2011, p.149

²² Harry G. Stine, *Confrontation In Space*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc. 1981, p. 55, 61.

²³ Dolman, p. 152.

²⁴ Yves Lacoste, *Coğrafya Her Şeyden Önce Savaş Yapmaya Yarar*, (çev) Selim Sezer, İstanbul, Ayrıntı Yay., 2014, s.50.

²⁵ Daha detaylı bilgi için Bkz. Karl Grossman, *Yıldız Savaşları Uzaya Yerleştirilen Silahlara Karşı Barış İçin*, (çev.) Deniz Aytas, İstanbul: Metis Yay., 2003.

Amerikan Başkanı George Bush tarafından bu proje, *Ulusal Füze Savunma Sistemi* adıyla yeniden gündeme gelmiştir.

Uzaktan algılama, uzaydan fotoğraf çekme, kızıl ötesi, lazer ve radar imajları elde etme ve elektronik istihbarat toplama amacıyla casus uydular, Soğuk Savaş dönemi boyunca iki süper gücün, diğerinin askeri tesislerini görüntülemek için kullanıldı. Mary Kaldor'ın *Yeni Savaşlar* olarak belirttiği günümüz savaşlardaki asimetrik unsurlar, sivil ve askeri yapıların birbiri ile iç içe olduğu belirsizlikte, *Mekansal İstihbaratı* (Geospatial Intelligence- GEOINT) önemli hale getirmiştir. Terör gruplarının eylemlerinin izlenmesi, verilerin haritalandırılması hükümete ait uydular, insansız hava araçları, GPS yol noktaları verilerinden faydalanılarak yapılmaktadır.²⁶

Ekonomik açıdan uzay ele alındığında, uydulara bağımlılık hidrokarbon enerji kaynaklarına bağımlılıkla eş değer görülmüştür. Sabit Yer Yörüngesi, haberleşme, televizyon, yön bulma ve güneş enerjisi uydularının yerleştirileceği yörüngedir. Bir uydu bu yörüngeye yerleştiğinde oldukça geniş bir alanın başka bir uyduca kullanılmasına mani olur. Howell Estes, Amerika için yaklaşık 1800 uydunun yörüngeye yerleştirileceğini ve bu uyduların Amerika'nın düşmanları için bir hedef olacağını söylemiştir. Amerikan askeri gücünün öncelikleri arasında bu uyduların korunması gerektiğini belirtilmiştir.²⁷ Estes'in görüşlerini haklı çıkaran, Çin'in Amerika'ya karşı uyguladığı asimetrik savaşta hedefin Amerikan uyduları olmasıdır. *Mikro uydu sistemi* geliştirerek, Amerika'nın uydularına karşı bir mermi görevinde yer alan, göktaşı kadar zarar verebilecek uyduları geliştirmeyi Çin hükümeti başarmıştır. Çin'in Uydu savar füze silahlarını, ABD uydularına karşı kullanması yeni bir nükleer savaş riskini arttıracak en güncel tartışmalardan biridir.²⁸ Aynı zamanda *lazer ile körleştirme* amaçlı silah sistemlerinin geliştirilmesi ve düşman uydusunun gövdesine yerleşerek iletişimi kesen *parazit uydu* sistemlerine ABD, Rusya'dan sonra sahip olan üçüncü ülkedir.²⁹ Uzay güvenliği ile nükleer istikrar arasında bir bağlantı kurulmaktadır. Uzayda sınırlı bir çatışmanın dünyaya yakın yörünge bölgesinde eğer nükleer silahlar kullanılırsa yüksek orandaki elektromanyetik dalgaların yıllar boyunca yörüngede kalacağı düşünülmüştür. Uzayın kendini uzun yıllar ancak temizleyebilecek bir yapıda olmasından dolayı, uzayda büyük güçler arasındaki çatışmanın gerçekleşmemesi en öncelik güvenlik unsurlarından biri sayılmaktadır.

Uzay madenciliği, Apollo uzay aracının Ay üzerinde yaptığı keşifler sonrasında bulunan demir, alüminyum, magnezyum gibi madenlerden oluştuğunu ortaya koymuştur. Dünyada hiç olmayan Helyum-3 maddesinden de Ay'da geniş yatakların olması, füzyon istasyonları için

²⁶ Örnek için bkz. The STRATCOM MASINT/AGI Node is an operational element of the U.S. Army Space and Missile Defense Command/U.S. Army Forces Strategic Command G-2, <http://www.smdc.army.mil/FactSheets/MASINTNode.pdf>

²⁷ John A. Tirpak, "The Rise of Space," *Air Force Magazine*, August, 1997, p. 53.

²⁸ Bkz. "Space Weapons and The Risk of Nuclear Exchanges", Bulletin of The Atomic Scientists; Nancy Gallagher "Anti Satellite Warfare Without Nuclear Risk: A Mirage", 30 July 2015, <http://thebulletin.org/space-weapons-and-risk-nuclear-exchanges> (Erişim tarihi 01.12.2015)

²⁹ Stephene Marchand, *Dünya Hâkimiyeti Yolunda ABD-Çin Asimetrik Savaş*, (çev.) Fazıl Bülent Kocamemi, İstanbul, Bilge Kültür Sanat, 2011, s.74-78.

talep edilmesini arttırmıştır.³⁰ Uzayda mal üretimi de devletler için karlı bir alan olarak görülmektedir.

Uzay Jeopolitiği

Uzay jeopolitiğinde önemli olan yerçekimi ve yörüngelerdir. Dünya yakınındaki yörüngeler uyduların yerleştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Yüksek yörünge konumu, dünyaya daha geniş bir alandan bakma imkanı sağlarken, uydu bilgilerini yere aktarabilmektedir. Düşük yörünge konumları ise daha az görüntü sağlasa da izleme açısından daha detaylı bilgiler ortaya çıkarmaktadır. Dünyada yer ile ilintili olarak düşük-orta-yüksek olmak üzere üç dünya yörünge merkezi belirlenmiştir. Yerle eş zamanlı (geosynchronous) yörüngüler iletişim uydularının yerleştirilmesi ile ilgilidir.³¹ Uzayda bulunan uyduların çoğunluğunu askeri platformlar veya askeri amaçlı uydular oluşturmaktadır. Anti uydu savar silah teknolojisi ve operasyonları içinde kullanılmaktadır.

Yerçekimi uzay alanını belirleyen en önemli faktördür. Bir gezegenin veya ayın yörüngesi, ona ulaşım açısından dikkate alınan unsurlardan biri olmaktadır. Temelinde dünya-ay sistemine egemen olmak yer almaktadır. Ay'daki değişimler dünyada iklim olaylarına ve gelgitlere neden olduğunu düşünürsek bir çok ekonomik ve askeri olayları yönlendirebilme imkanı sağlamaktadır.

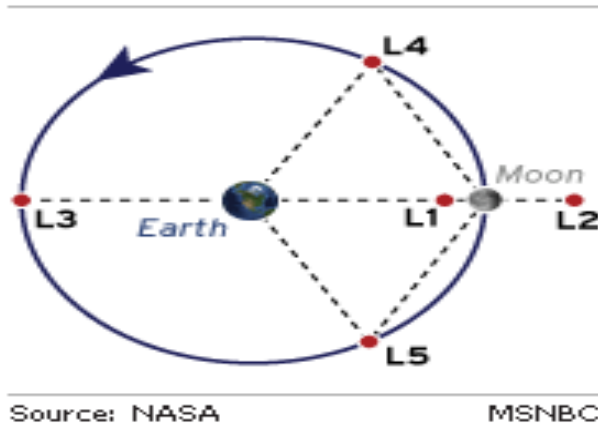
Ay yörüngesinde yer alan, 60 derece ilerisi ve gerisindeki Lagrange noktaları L 4 ve L 5 stratejik noktalardır. Diğer Langrange noktalarından özelliği buralara yerleştirilen nesneler sabit kalabilmektedir. Hiçbir enerjiye ihtiyaç duymamaktadır. Bundan dolayı bu noktalarda oluşturulması planlanan askeri uzay kuvvetleri, uzun süre kalabilmesine imkan sağlayacağı düşünülmüştür. Dünya-ay yörüngesi alanına askeri silahların yerleştirilmesi uzay jeopolitiğinde gerekli hakimiyetin oluşturulması açısından birinci önceliklidir. L 4 ve L5 hakim olan bir devletin Ay-Dünya sistemi arasındaki ilişkilere de hakim olacağı ileri sürülmektedir.³² ABD Hava Kuvvetleri Kurulu'nun 1996'da yayımladığı Yeni Dünya Açılımları: 21.Yüzyılda Hava ve Uzay Gücü (*New World Vistas : Air and Space Power For the 21st Century*) raporunda, Kinetik öldürme silahları (lazer gibi) ile uzaydan güç uygulaması dünyanın herhangi bir yerindeki hedefe saldırı yapabilme imkanı sağlayacağı düşünülmüştür. Geliştirilmekte olan uzay temelli silahların taktik ve stratejik çatışmalarda, enerji (nükleer) ve kütle gücü uygulamak üzere kullanacak imkan şekilde üretilmesi planlanmıştır.³³ Ay ile dünya arasında bir kanal olarak tanımlanan, "yerçekimi kuyusu" askeri açıdan saldırı-savunma amaçlı uygun görülmediğinden ay üzerindeki bir üssün daha elverişli olacağı düşünülmüştür.

³⁰ Kemal Başlar, "21. Yüzyıla Gिरerken Uzaydaki Doğal Kaynaklar ve Rejim Oluşturma Çabaları", (der.) Faruk Sönmezoğlu, **Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar**, İstanbul : Der Yayınları, 1998, s.45

³¹ John Klein, **Space Warfare: Strategy, Principles and Policy**, Routledge Taylor Francis Group, 2006, p.9

³² Robert L. Pfaltzgraff, "International Theory and Space Power", (ed) Charles D. Lutes and Peter Hays, **Toward a Theory of Spacepower Selected Essays**, Institute for National Strategic Studies, National Defense University, p. 34-35.

³³ U.S Air Force Advisory Board, "New World Vistas: Air and Space Power for the 21st Century", **Space Technology**, 1996, p. 29.

Şekil .1 Ay-Dünya Yörüngesi arasındaki Langrange Noktaları³⁴

Uzay Yarışı

Fransız jeopolitikçi Yves Lacoste'nin “ *jeopolitik rekabetin bilimidir*” sözü, uzay jeopolitiğinde devletlerarası rekabetin yeni bir alanını oluşturmuştur. Almanların füze teknolojisi alanındaki üstünlüklerini, 1942 yılında 300 km menzile ve 1000 kg savaş başlığı taşıma kapasitesine sahip, *Alman V-2 füzesi* uzaya ulaşmayı başaran ilk füze olmasıyla göstermişlerdir. II. Dünya Savaşı sırasında ciddi tahribat ve ölümlere neden olan bu füze teknolojisini, Almanların Roket Programı Peenemünde'den teknoloji ve personel çalarak, Sovyet, İngiliz ve Amerikan güçleri bu alanda yakaladılar.³⁵

1957 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) uzaya, Kazakistan sınırları içerisindeki Baykonur Uzay üssünden fırlatılan Sputnik *uydusunu* göndererek, dünya yörüngesine uydu yerleştirecek teknolojiye ulaşması ve bilimsel gelişmişlik düzeyini gösterdi. Bir yıl sonra ABD'de uzaya uydu göndererek, iki ülke arasında *Uzay Yarışını* başlattı. 1957-1975 yılları arasında ABD ve SSCB'nin dünyanın yörüngesine uydu yerleştirme, hayvanlı ve insanlı uzay gezileri, Ay'a insan indirme gibi rekabetine yol açarken, üstünlük sağlama *psikolojik bir savaş* şeklinde gelişmiştir. 1961 yılında Sovyetler Birliği Vostok serisi uzay araçları ile uzaya ilk insanı göndermeyi başardı. Ülke tarihi açısından önemli bir zafer olarak görülen bu olay, milli bir kutlama günü olarak ilan edilmiştir. Toplumsal cinsiyet ayrımı yapılmaksızın uzay konusundaki cesur girişimlerde, Rus kadın astronotlara da yer vererek 1963'de *Valentina Tereşkova* Vostok-6 ile uzaya gönderilen ilk kadın astronot unvanını kazanmıştır. Sovyetlerin açık üstünlüğünde devam eden uzay yarışı, günümüzde gerçekleşmediği yönünde spekülasyonlara sahip olan Ay'a insan gönderme ve geri getirme hedefinde olan, Apollo Programı çerçevesinde 1961 yılında Neil Armstrong'un Ay'a ilk adım atmasını gerçekleştirdi. İnsanlık için büyük adım olarak görülen Ay'a iniş, ABD içinde Sovyetlere karşı bir üstünlük elde etmesini sağladı. Sovyetlerin üstünlük yarışındaki hamlesi olarak Mars'a insan gönderme ile uzay istasyonu kurma projesinden, Mars maliyet nedeniyle çıkarılarak, daha ucuz olan 7 *Salyut uzay istasyonu* projeleri 1971-1980 yılları arasında hayata

³⁴ NASA, www.nasa.gov. (Erişim Tarihi 01.12.2015)

³⁵ KK Nair, **Space: The Frontiers of Modern Defense**, New Delhi: Knowledge World Publishers, p. 4-5.

geçirildi. Uzay istasyonları Biyoloji, fizyoloji, fizik, kimya, astronomi, meteoroloji alanında deneyler yapan ve düşük yerçekimi ortamı sağlayan bir laboratuvar merkezi işlevini görmektedirler. Apollo-Soyuz Test Projesi, uzay yarışını ABD ile SSCB arasında sona erdiren, 1972’de konuyla ilgili ortak bir anlaşma imzalanmasıyla sonuçlandıran bir proje oldu.

Günümüzde Batı tarihsel bloğu olarak ABD liderliğinde Avrupa’nın uzay çalışmaları, Japonya, İsrail karşısında Rusya Federasyonu, Çin, Hindistan, İran bu alanda etkin olmaya çalışmaktadır. Dünyanın bir meteor çarpmasına karşı korunması ve uzayın keşfedilmesi yönünde ortak bir Uzay İstasyonunda 15 ülkenin astronotları beraber çalışırken, Çin yeni inşa edeceği uzay istasyonu projesiyle, BRICS çerçevesinde küresel ekonomi alanında alternatif bir dünya düzeni kurma faaliyetlerini, uzay alanına da taşımıştır. Çin’in Amerika ile bu alanda rekabeti, Soğuk Savaş döneminde SSCB’nin izlediği stratejinin aynısıdır. İnsanlı uzay aracı gezileri ve Ay’da etkin olma, karşı uydu sistemleri geliştirme üzerine yoğunlaşmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti Ordusundan General Xu Qiliang, askeri çatışmaların uzayda da devam edeceğini söyleyerek, uzayda güç sahibi olmanın barışı muhafaza etmek içinde önemli olduğunu belirtmiştir.³⁶

Ancak Çin ile uzay alanında, kendilerinin teknolojik üstünlük, siyasi prestij ve güvenlik konusunda avantaj yakalamak için rekabet eden diğer Asya ülkeleri; Japonya *Kaguya Ay Projesi* ve Uluslararası Uzay İstasyonunda *Kibo Kapsülü* ile yer alması, Hindistan Chandaryaan I ve II Ay araştırma araçları, Güney Kore’nin Uluslararası Uzay İstasyonu’na astronot yetiştirme programı ve uydu geliştirme çalışmaları yer almaktadır.³⁷ Avrupa’da 18 ülkenin ortak finansını sağlama konusunda işbirliği içerisinde bulunduğu Avrupa Uzay Ajansı projesine karşılık, Asya’da her devlet birbirinden kopuk ve gizli bir şekilde uzay çalışmalarını sürdürmektedir. Bu durum Asya’da uzay alanındaki liderlik yarışının artan bir şekilde bölgedeki devletlerarasında, özellikle Çin-Hindistan-Japonya arasında yeni savaş alanlarından biri olacağı öngörülmektedir. Uzay’da Asyalı Kolektif bir Güvenlik sistemi kurmak, Çin-Hindistan, Çin-Japonya, Hindistan-Pakistan, Japonya-Güney Kore, Kuzey-Güney Kore çatışmalı ilişkiler nedeniyle mümkün görünmemektedir.

İslam Dünyası ve Uzay

Doğu-Batı medeniyetleri farkı açısından Malezya ve İran dışında uzay çalışmalarında öne çıkan bir ülke görünmemektedir. Bu durumun iki sonucu vardır; Batı dünyası açısından bilimsel gelişmişlik düzeyinde, İslam ülkeleri geri kalmış bir pozisyonadadır. Teknoloji transferi yaparak ancak Batı’ya bağımlı bir uzay teknolojileri geliştirmek zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. İran Uzay Ajansı, Roskosmos Rusya Uzay Kurumu ile imzaladıkları işbirliği antlaşması çerçevesinde, Rus füzeleri İran uydularını uzaya taşıyacak, İran’a insanlı uzay araştırma çalışmalarında yardımcı olacak ve İranlı astronotları yetiştirecektir.³⁸ Uzay

³⁶ Kathrin Hille, “China General Sees Military Space Race”, **Financial Times**, November 3, 2009, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/9be4fa1c-c8a1-11de-8f9d-00144feabdc0.html#axzz3JG7rvzfs> (Erişim Tarihi 03.12.2014)

³⁷ Daha detaylı bilgi için Bkz. James Clay Moltz, **Asia’s Space Race: National Motivations Regional Rivalries and International Risks**, New York: Colombia University Press, 2011.

³⁸ “Russia To Train Iranian Cosmonauts, Build Recon Sats Report”, **RT**, May 7, 2014, <http://rt.com/news/157496-russia-iran-space-satellite/> (Erişim Tarihi 07.05.2014)

Teknolojileri Araştırma Merkezlerine sahip İslam ülkeleri; Türkiye, Malezya, İran, Mısır, Suudi Arabistan, Tunus, Pakistan, Endonezya, Cezayir'dir. Uzaya fırlatma yeteneğine sadece İran sahiptir.³⁹ Çin ile Ay'da ortak çalışmalar yapma konusunda işbirliği içerisinde.

İkincisi, İsrail'in uzay çalışmaları ve füze savunma sistemleri geliştirmesi, Ortadoğu bölgesinde güç dengesinin İsrail yönünde olduğunu göstermektedir. İran'dan sonra bölgede Uzaya fırlatma yeteneğine sahip uzay ajansı olan ikinci devlettir. Ortadoğu coğrafyası içerisinde bölgesel lider ve askeri açıdan yenilmezlik olgusunu güçlendiren bir sonuç yaratmaktadır. Bölgenin tümüne hegemonya kurmak, İsrail ile dost rejimlerin istikrarını korumak, tüm Müslümanlara karşı girişilecek evrensel savaş için nükleer silah kullanma ihtimali üzerinde durulmaktadır.

Sonuç

Uzay alanı günümüzde ay başta olmak üzere doğal kaynaklar elde etmek ve madenlere erişim, askeri alanda ve iletişim teknolojilerinde vazgeçilmez bir jeopolitik alan olarak devletler açısından vazgeçilmez bir öneme sahip olmuştur. Özellikle Soğuk Savaş döneminde ABD-Sovyetler Birliği arasındaki silahlanma yarışında, uzaydan müdahalenin geliştiren teknolojiyle ulaşılmıştır. Uzay temelli uydular yarışının Çin-Rusya ve Amerika arasında geçtiği söylenebilir. 1967 imzalanan ve uzayın sadece barışçıl amaçlı kullanılmasını öngören anlaşma yürürlükte olsa da, büyük devletlerin geliştirdiği uzay temelli silah teknolojilerini içeren raporların, uzayın silahlandırılması yönünde bir stratejinin izlendiğini ortaya koymaktadır.

Küresel anlamda güçlü bir devlet olmanın belirli koşulları içerisinde uzay gücü olmak ve yapılan araştırmalar sonunda kolonileştirilmesi düşünülen yeni gezegenlerde etkin olmak ülkelerin ulusal stratejileri içerisinde yer almaya devam edecektir. Uzaydaki asimetric güç dengesi belirli devletleri daha güçlü kılarken, bu güçten yoksun olanlar için handicap oluşturmaya devam edeceği ileri sürülebilir.

³⁹ List of Government Space Agencies, **Wikipedia**, http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_government_space_agencies (Erişim Tarihi 01.12.2015)